

Yerel yönetimlerde belediyelerin sağlık hizmetlerinin incelenmesinde Kadıköy ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği

The case of Kadıköy and İstanbul Metropolitan Municipality in the examination of health services of municipalities in local governments

Sebla Ak

Universidad Empressarial de Costa Rica (UNEM), Politik Bilimler Doktora, İstanbul, Sebla.ak@gmail.com, 0000-0003-4691-8100

ÖZ

Giriş ve Amaç: Demokrasinin vazgeçilmez kurumlarından olan belediyeler küresel dünyada her geçen gün biraz daha önem kazanmaktadır. Belediyecilik; temizlik hizmetlerinden insan sağlığına, hayvan bakımına ve korunmasına, bitki ve gıda sağlığına kadar bir çok alanda sağlık hizmeti sunmaktadır. Belediyecilik sadece çöp toplama, esnafı denetleme fonksiyonlarının ötesine yerini Sosyal Belediyeciliğe bırakmıştır. Belediyelerin sağlık hizmetleri, halka açık, ulaşılabilir, ucuz ve güvenilir sağlık hizmeti sunarken devletin de sağlık alanındaki yükünü hafifletmektedir. Bu yüzden gerek koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici sağlık hizmetlerinde ilçe belediyelerinin ve büyükşehir belediyelerinin yapmış olduğu sağlık hizmeti sunumu göz ardı edilemez. Belediyelerin sağlık hizmetini incelemek için İstanbul da yer alan ilçe belediyesi olan Kadıköy Belediyesinin sağlık hizmetleri ile İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2014 -2020 yılları sağlık merkezlerinden hizmet alan hasta sayıları değerlendirilmiştir. **Gereç ve yöntemler:** Retrospektif kayıt tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde frekans, oran ve t- testi (İndependent sample) kullanılmıştır. **Bulgular:** Kadıköy ilçesinde 2014-2020 yıllarında ortalama nüfus "467.944" olup Kadıköy Belediyesinin sağlık merkezlerinden yedi yıl içerisinde toplam "711.434" hastaya sağlık hizmeti sağlanmış yıllık ortalama hasta sayısı "101.63" tür. Veri sonuçlarına bakıldığında Kadıköy Belediyesi nüfusun "%21.72"ne sağlık hizmeti sağlamıştır. İstanbul ilinde 2014 – 2020 yılları arasında ortalama nüfusu "14.982.000" olduğu tespit edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sağlık merkezlerinden yedi yıl içerisinde toplam "5.010.128" hastaya bakılmıştır. Yıllık ortalama hasta sayısı "715.733" tür. Veri sonuçlarına bakıldığında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin nüfusunun "%4,78"ne "sağlık hizmeti vermiştir. **Sonuç:** ilçe belediyeleri sağlık hizmeti sunumunda daha etkili olmaları konusunda desteklenmelidir. Büyükşehir belediyeleri ilçe belediyelerini sağlık hizmeti sunumunda desteklemelidir. Sağlık bakanlığı belediyelerin 1. basamak sağlık hizmetlerinin alanına giren kısımlarda daha önemli rol üstlenmeleri adına fon başta olmak üzere çeşitli teşviklerle desteklenebilir.

Anahtar Kelimeler:
Sağlık Hizmetleri, Belediyelerin Sağlık Hizmetleri, Kamu Sağlık Hizmetleri, Yerel Yönetimlerde Sağlık.

Key Words:
Health Services, Municipal Health Services, Public Health Services, Health in Local Governments.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Universidad Empressarial de Costa Rica (UNEM), Politik Bilimler Doktora, İstanbul, Sebla.ak@gmail.com

DOI:
10.52880/sagakaderg.1074502

Gönderme Tarihi/Received Date:
16.02.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date:
29.06.2022

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
01.09.2022

ABSTRACT

Introduction and Aim: Municipalities, one of the indispensable institutions of democracy, are gaining more and more importance in the global world. Municipalism; It provides health services in many areas from cleaning services to human health, animal care and protection, plant and food health. The municipality has left its place to Social Municipality, beyond just garbage collection and supervision of tradesmen. Health services of municipalities are open to the public, accessible, cheap and reliable health services. While providing services, it also alleviates the burden of the state in the field of health. Therefore, the provision of health services by district municipalities and metropolitan municipalities cannot be ignored in both preventive, curative and rehabilitative health services. In order to examine the health services of the municipalities, the health services of Kadıköy Municipality, which is the district municipality in İstanbul, and the number of patients who received service from the health centers of the İstanbul Metropolitan Municipality between the years 2014-2020 were evaluated. **Material and methods:** Retrospective record scanning method was used. Frequency, ratio and t-test (independent sample) were used in the analysis of the data obtained in the study. **Findings:** The average population in Kadıköy district in 2014-2020 was "467.944" and the annual average number of patients who were provided with healthcare services to "711.434" patients in seven years from the health centers of Kadıköy Municipality was "101.63". Looking at the data results, Kadıköy Municipality provided health services to "21.72%" of the population. The average population in İstanbul between 2014 and 2020 was determined to be "14.982.000". In seven years, a total of "5.010.128" patients were treated from the health centers of the İstanbul Metropolitan Municipality. The annual average number of patients is "715.733". Looking at the data results, it provided health services to "4.78%" of the population of İstanbul Metropolitan Municipality. **Conclusion:** District municipalities should be supported to be more effective in the provision of health services. Metropolitan municipalities should support district municipalities in the provision of health services. The Ministry of Health can be supported by various incentives, primarily funds, in order for the municipalities to play a more important role in the parts of the 1st level health services.

GİRİŞ VE AMAÇ

Yerel yönetim kuruluşları denildiği zaman ilk akla gelen kuruluş belediyelerdir. Belediye dairesi halka en yakın ve en etkin hizmeti veren birimler olarak ifade edilebilir. Belediyeler, halkın başvurduğu ilk hizmet birimleri oldukları için genel hükümet ile halk arasında bir zemin görevi görür.

Belediye dairesi Orijinal idareler, beylik, megakent veya vilayet halkının asli ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile tanımlanmış olup, karar mercileri kamu hukuku gerçekleri olarak etiketlenmiştir (1). Kanunda da belirtilen seçiciler tarafından sağlıkla ilgili hizmetlerin sağlanması Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtilen yasalarla sağlık alanında belediye dairesi üzerinde bazı obligasyonlar verilmiştir.

Belediye dairesi, Sağlık alanındaki görev, yetki ve yükümlülükler megakentte yaşayan insanların sağlığını doğrudan etkileyebilir. Teritoryal hükümetler, sağlıkla ilgili görevlerini, sağlığın en yüksek konumunu ve doğrudan sağlık hizmeti sunumunun sosyal belirleyicilerini kapsar. Sağlığı belirleyen faktörlerin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve toplum sağlığını iyileştirmek için sağlık sektörünün diğer sektörlerle işbirliği yapması zorunludur.

Ülkemizde teritoryal hükümetlerin temel işlevleri arasında sağlık alanında sektörler arası işbirliği konusunda yeterli düzenleme bulunmamaktadır. Öte yandan, sağlıklı metropoller ağına benzer teritoryal hükümetlerle ilgili organizasyon yapıları ve sağlık etki değerlendirmesine benzer araçlar, sağlık alanında sektörler arası işbirliği için açıklıklar üretebilir. Teritoryal hükümetlerde sektörler arası işbirliği için, merkezi hükümetlerin "tüm programlarda sağlık" anlayışını ödünç alması ve bu anlayışı merkezden orijinale patlayıcı bir şekilde yayması önemlidir.

1.1. Sağlıkta Yerel Yönetimlerin Rolü Nedir

Halk sağlığı ve çevresel, sosyal (2) ve kârlı faktörlerle ilgili konular birbiriyle ilişkilidir. Varlığın genel sağlığının karşılanabilmesi için çevre arazisinin mükemmelleştirilmesi, yapının düzenlenmesi ve son olarak gürültü kirliliğinin azaltılması gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Kısacası konu sağlık olduğunda meseleyi basit ve tek bir perspektiften değil, daha geniş bir perspektiften ele almamız gerekiyor.

1.2. Belediyelerin Sağlık Alanındaki Sorumlulukları Nelerdir

Teritoryal hükümetlerin sağlıkla ilgili yükümlülüklerine bakmadan önce, kanunlarda belirtilen sağlık tanımlarından bahsetmek gerekir.

Sayı Kanun'un 2. Maddesine Göre Sağlığın Tanımı, 1961 tarihli Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki 224 Sayılı Kanunda, Sağlık sadece şikayet ve sakatlığın olmayışı değil, aynı zamanda beden, iç ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir.

Sağlık Hizmetleri, Fani sağlığına zarar veren birtakım etkenleri yok etmek ve toplumu bu etkenlerin etkilerinden kurtarmak, vakaları tedavi etmek, bedensel ve ruhsal kapasite ve yetileri azalmış olanları iyileştirmek için yapılan tıbbi şartlandırmalardır.

Bu bağlamda sağlık, sadece hasta olmakla sınırlı olmayıp, fiziksel, içsel ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaların bir sonucu olarak, sağlık hizmetleri anlayışı çok yönlü ve karmaşıktır. Sadece sağlık yardımları ve sağlık kurumları tarafından yapılmaz. Bunlara ek olarak, tüm bireyler ve sektörler tarafından verilebilecek hizmetlerdir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından kabul edilen CEA, Winslow'un tanımı şu şekildedir: Çevresel sağlık koşullarını mükemmelleştirerek, bireylere sağlık bilgisi vererek, bulaşıcı koşulları önleyerek, erken görüş ve önleyici tedavi vererek, yaşamı koşullarını fiziksel ve içsel uzatan. bir bilgelik ve sanat dalıdır.(3). Tüm dünyaya hükmeden Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın sağlık için önemli bir sözü vardı,

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi, olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi (4). Kanuni Sultan Süleyman bu sözünü sağlığın ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır ve bize hatırlatmıştır.

1.3. Konu Hakkında Yasalar Bize Ne Anlatıyor

03.07.2005 tarihli 5393 kanun numaralı 25874 sayılı Belediye Kanununun üçüncü bölüm, Belediyelerin görev ve sorumlulukları başlığının 14.maddesine belediyelerin sağlıkla ilgili temel icraat alanları;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel yapı; coğrafi ve kentsel alt sistemleri; arazi ve çevre sağlığı, sanitasyon ve katı atık; zabıta, itfaiye, zaruret, kurtarma ve ambulans; sivil iş, iş, mezar ve mezarlıklar; ağaçlandırma, tesisler ve yeşil alanlar; Emlak; kültür ve ticaret, turizm ve sanat, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim yurtları sosyal hizmet ve destek, evlilik, meslek ve eğitim katılımı; karlı ve pazarlanabilir geliştirme hizmetlerini gerçekleştirir veya dışarıdan temin eder. Büyük megakent metropolleri ve aşırı nüfuslu metropoller, kadın ve çocuklar için misafirhaneler açmak zorundadır. (4).

Aynı terkinin b) bendinde ise; Okul öncesi eğitim kurumları açabilir, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir. Kanunun 15/3 üncü maddesinde, hizmetlerin ifasında öncelik sırasının megakentin mali durumu

ve hizmetin aciliyeti dikkate alınarak belirlendiği belirtilmektedir. Aslında anlatılmak istenen, megakentin kasasının ayrılacağı alan, megakentin kendine özgü mali durumu ve verilecek hizmetin aciliyeti göz önünde bulundurularak belirlenir. Bu şekilde, büyükşehirlerin, sağlık gibi toplumun refahı için hayati önem taşıyan bir sorunla etkin bir şekilde başa çıkmaları mümkündür.

1.4. Belediyenin Sağlık Hizmetleri

Sayılı Belediye Dairesi Kanununun 14. Maddesi 5393 (birinci paragrafın b paragrafı), orijinal hükümetlerin sağlık tesisleri kurma yetkisine odaklanmalıdır. Bu bileşime göre, belediye dairesi, orijinal ortak nitelikte olmaları koşuluyla, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve çalıştırabilir. Vatandaşlar belediye dairesine ait poliklinik ve tıp merkezlerinde yatan ve ayakta tedavi hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Konuda bahsedilen sağlık tesisleri, teritoryal hükümetlerin bireysellik durumlarının tedavisinde oynadığı rolün büyük bir göstergesidir (1). Yine de megakentin görevleri, koşulları tedavi etmek ve iyileştirmekle bitmiyor. Tüm bunlara ek olarak, koşulların önlenmesi için türlü hizmetler verilmektedir.

Halk sağlığını kapsayan teritoryal devlet hizmetlerinden biri de koruyucu ilaçtır. Önleyici ilaç, belirli veya sosyal koşulların ortaya çıkmasına veya kötüleşmesine yardımcı olmak için önlemler üzerinde çalışan aslında hekimlik dalıdır. Koruyucu sağlık hizmetleri, aşı, içme suyu ve gıda muayenesi, anne-çocuk sağlığı, şikayet ağı programları gibi şikayetleri askıda tutan çevre koşullarının kontrolünü içerir. sağlıklı bir toplum için gerekli olan tüm eğitim şartlarını yerine getirmekle de yükümlüdür. (5)

Esrar ve ilaç kullanımına karşı mücadele, seminerlerde eğitim ve alınan diğer önlemler, orijinal hükümetler tarafından halkın sağlık ve esenliğini kapsayan hizmetlerden sadece birkaçıdır. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarafından yerine getirilen evde sağlık ve ambulans hizmetleri, rehabilitasyon merkezleri ve yaşlı ve gündüz bakım evleri, gibi olan yerler sağlık hizmetleri alanında değerlendirilmektedir. Öte yandan bazı belediyeler ikametgah koşulu koşmadan (il ve ilçe dışından gelen kişiler) sosyal güvencesi olmayan kişilere yönelik sağlık hizmetlerinin yanı sıra evde bakım hizmetleri ve kadınlara yönelik sağlık hizmetleri de sunmaktadır. Tüm bu hizmetler bir bütün olarak ele alındığında, belediye daireleri hem koruyucu, hem de onarıcı sağlık hizmetlerinde teritoryal konumunda önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

1.5. Belediye Müdürlükleri Arasında Eş Güdümün Önemi

Son yıllarda özellikle hükümet politikalarıyla beraber sağlık alanında da pek çok kronik hale gelmiş sorunlar

çözüm kazanmıştır. Her birimizin oldukça yakından yaşadığı genellikle SGK hastanelerinde görmeye alıştığımız, ülkemizin ve sağlık sektörünün değişmez kaderi olarak zihinlerimize yerleşen sonu bir türlü gelmek bilmeyen kuyruklar eski ve kötü bir hatıradır. Yıllar içinde sisteminde değişmesiyle vatandaşlar sadece devlete ait hastanelerde değil birçok özel hastanenin sağlık hizmetlerinden sağlık hizmeti almaya başlamıştır. Sağlık alanında bu tip gelişmeler yaşanırken, yerel yönetimlerin sağlık alanındaki mesuliyeti daha da artırmaktadır. Günlük temizlik işlerin yapılmasından alt yapı çalışmalarının yürütülmesine kadar birçok hizmet süreci sağlık hizmeti alanıyla uzaktan veya yakından ilişkilidir.

Konuyu biraz daha ayrıntılı anlatmak gerekirse, Belediyelerin müdürlükleri arasında yer alan "Sağlık, Veterinerlik, Zabıta, Çevre, Temizlik" müdürlükleri insan ve çevre sağlığıyla direkt olarak ilgili müdürlüklerdir. Her müdürlük kendi alanında halkın sağlığıyla ilgili olarak denetimler planlayıp, kontrollerini yapmakla yükümlüdür. Bu durum toplumun sağlık kalitesini belirleyen koşulları oluşturmaktadır. Sağlık İşleri Müdürlüğü tarafından, öncelikle halkın sağlık konusunda bilinçlendirmek, muayene ve sağlık kontrol çalıştayını düzenlemek ve sürdürmek, Veteriner İşleri Müdürlüğü tarafından; Böcek ve haşerelere karşı ilaçlama işleminin etkin ve düzenli hale getirilmesi, bulaşıcı koşulları yayan böceklerin yok edilmesi, halk sağlığını neredeyse ilgilendiren lokanta ve restoran benzeri yerlerin Zabıta Müdürlüğü tarafından kontrol altına alınması gibi hususlar, gıda kontrolü, istek ve istekler, hatta İstanbul Tarım İl Müdürlüğü'nde ise asgari hijyen kontrolü Özgün hükümetlerin sağlık alanında da payı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Belediye dairesi sağlık hizmetlerini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için birimler arasında kesintisiz ve düzenli bir işbirliği sağlanmalıdır. Teritoryal konumda belirlenen bu önlemler sonucunda, yüksek sağlık kalitesi, mutlu ve müreffeh bir toplum, özgün ve kamusal tutumluluğun geliştirilmesi sağlanacaktır.

YÖNTEM

Çalışmadaki amacım, İstanbul'da yer alan ilçe belediyelerinden biri olan Kadıköy Belediyesinin sağlık hizmetleri (6) ile 2014- 2020 yılları nüfus sayılarına göre, (7) sağlık hizmetleri sunumunda etkili olup olmadığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin (8) sağlık hizmetlerine oranla daha aktif sağlık hizmetleri vatandaşlarına sağlayıp sağlayamadığını araştırmaktır.

Çalışma İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Kadıköy Belediyesinin sağlık hizmetlerinden yararlanan hasta sayıları, 2014-2020 yılı faaliyet raporları verilerine bakılarak hazırlanmıştır.

Araştırma örneği seçimine Kadıköy Belediyesinin seçilme sebebi , Dr.Rana Beşe Sağlık Polikliniği, Prof. Dr.Korkmaz Altuğ Sağlık Polikliniği, Zehra – Mustafa Yüksel Kadın Sağlığı ve Mamografi Merkezi, Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Çocuk Sağlığı Merkezi, Alzheimer Merkezi, Koruyucu Ruh Sağlığı Merkezi, Evde Girişimsel Hemşirelik Hizmeti, Ambulans Merkezi – Hasta Nakil gibi sağlık merkezleriyle diğer ilçe belediyelerin sağlık hizmeti sunumu yönüyle daha zengin olmasıdır. Bu nedenle Kadıköy Belediyesi ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık hizmeti sunumları hasta sayıları yönünden karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda ilçe belediyelerinin sağlık hizmeti sunumunda önemli bir görev üstlendiği ispat edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak retrospektif kayıt tarama yöntemi kullanılmıştır. 2014 – 2020 yıllarına Kadıköy Belediyesi, Dr.Rana Beşe Sağlık Polikliniği, Prof.Dr.Korkmaz Altuğ Sağlık Polikliniği, Zehra – Mustafa Yüksel Kadın Sağlığı ve Mamografi Merkezi,, Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Çocuk Sağlığı Merkezi, Koruyucu Ruh Sağlığı Merkezi, Evde Bakım ve Hemşirelik Hizmeti, Ambulans Transfer Hizmeti hasta sayıları ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehzadebaşı Tıp Merkezi, Darülaceze Tıp Merkezi, Tozkoparan Tıp Merkezi, Kadın ve Aile Sağlığı Hizmeti hasta sayıları inceleme kapsamına alınmıştır. Kadıköy Belediyesinden sağlık hizmeti alan 711.434 hasta ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinden 5.010.128 hasta sayısına ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde frekans, oran ve t- testi (İndependent sample) kullanılmıştır. Ayrıca analiz için aylık hasta sayıları toplanıp trend analizi oluşturulmak istenilmiş olup hasta sayıları İBB'den temin edilmediği için yapılamamıştır.

Araştırmanın kısıtları arasında zaman, verileri elde etmede yaşanan güçlükler en önemli sınırlılığımız olmuştur. Bir diğer kısıtımız araştırmanın İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kadıköy Belediyesi ile sınırlı olmasıdır. Bu nedenle İstanbul ilinin tümünde sağlık hizmeti sunan diğer ilçe belediyelerle genellenemez. Araştırmanın 2014 – 2020 yıllarında sağlık polikliniklerine başvuran hasta sayıları inceleme kapsamına alınması yine bir diğer sınırlılığımız olmuştur.

BULGULAR

H0: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde genel sağlık hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark yoktur.

H1: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde genel sağlık hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark vardır.

T-testi sonuçları değerlendirildiğinde Yıllara göre yerel yönetimlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kadıköy Belediyesi tarafından verilen genel sağlık hizmetleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (p = 0,000016). Buna göre H0 hipotezi reddedilmiştir H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Bu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ortalama hasta sayısı (213925,1429), KB'nin ortalama hasta sayısından (89631.28571) daha fazla olduğu için bu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin hasta sayısının Kadıköy Belediyesi'nden önemli ölçüde yüksek olduğu anlamına gelir.

H0: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde hasta nakil hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark yoktur

H1: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde hasta nakil hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark vardır.

T-testi sonuçları değerlendirildiğinde Yıllara göre yerel yönetimlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kadıköy Belediyesi tarafından verilen genel sağlık hizmetleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (p = 0,007). Buna göre H0 hipotezi reddedilmiştir H1 hipotezi kabul edilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ortalama hasta nakil işlemi sayısı (6484), Kadıköy Belediyesi'nin ortalama hasta nakil işlemi sayısından (4812,14) daha fazla olduğu için bu, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 'nin hasta nakil işlemi sayısının Kadıköy Belediyesi'nden önemli ölçüde yüksek olduğu anlamına gelir.

H0: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde mamografi hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark yoktur.

H1: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde mamografi hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark vardır.

T-testi sonuçları değerlendirildiğinde Yıllara göre yerel yönetimlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kadıköy Belediyesi tarafından verilen mamografi hizmetleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (p = 0,0012). Buna göre H0 hipotezi reddedilmiştir H1 hipotezi kabul edilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ortalama mamografi sayısı (18491,57), Kadıköy Belediyesi'nin ortalama mamografi sayısından (7462,57) daha fazla olduğu için bu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin mamografi

Tablo 1. 2014- 2020 Yılları Kadıköy Nüfus Sayıları

Yıllar	Kadıköy Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2014	482.571	219.715	262.856
2015	465.954	211.394	254.560
2016	452.302	204.382	247.920
2017	451.453	203.576	247.877
2018	458.638	207.069	251.569
2019	482.713	218.465	264.248
2020	481.983	218.424	263.559

Tablo 2. 2014- 2020 Yılları İstanbul Nüfus Sayıları

Yıllar	İstanbul Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2014	13.894.447	7.001.443	6.893.004
2015	14.191.480	7.149.105	7.042.375
2016	14.351.814	7.220.008	7.131.806
2017	14.577.778	7.325.915	7.251.863
2018	14.609.086	7.335.162	7.273.924
2019	15.036.554	7.571.791	7.464.763
2020	14.980.469	7.532.412	7.448.057

Tablo 3. 2014 – 2020 Yıllarında Sağlık Merkezlerinden Hizmet Alan İstanbul Büyük Şehir ve Kadıköy Beledisinin Nüfusa Oranla Verilen Hizmet Yüzdeleri

Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sağlık Hizmeti Verilen Kişi Sayısı	Kadıköy Belediyesi Genel Sağlık Hizmeti Verilen Kişi Sayısı
2014	1,679843753	18,16706764
2015	1,675963324	18,49817793
2016	1,72171267	19,6817613
2017	1,623052567	20,85931426
2018	1,716637167	19,62746218
2019	1,042718963	20,48608594
2020	0,900846295	16,90059608

Tablo 4. 2014 – 2020 Yılları İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Merkezlerinde Tedavi Gören Yıllık Hasta Sayıları

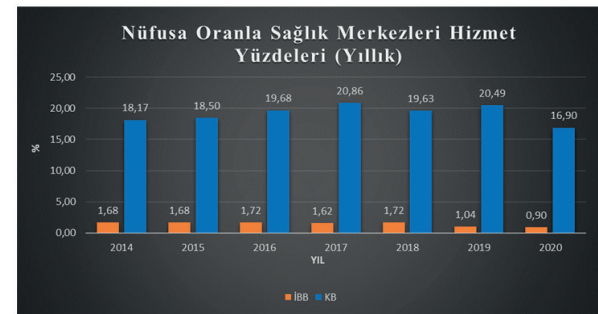
Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Merkezlerinde Hizmet Verilen Kişi Sayısı
2014	233405
2015	237844
2016	247097
2017	236605
2018	250785
2019	156789
2020	134951

Tablo 5. 2014 – 2020 Yılları Kadıköy Belediyesi Sağlık Merkezlerinde Tedavi Gören Yıllık Hasta Sayıları

Yıllar	Kadıköy Belediyesi Sağlık Merkezlerinde Hizmet Verilen Kişi Sayısı
2014	87669
2015	86193
2016	89021
2017	94170
2018	90019
2019	98889
2020	81458

genel sağlık		
t-Test: Two-Sample Assuming Equal Variances		
	İBB	KB
Mean	213925,1429	89631,29
Variance	2237737953	31550491
Observations	7	7
Pooled Variance	1134644222	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	12	
t Stat	6,903253706	
P(T<=t) one-tail	8,21732E-06	
t Critical one-tail	1,782287556	
P(T<=t) two-tail	1,6435E-05	
t Critical two-tail	2,17881283	

Şekil 1. T-Test Sağlık Merkezleri Hesap Tablosu

Şekil 2. 2014 – 2016 Yılları Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Merkezlerinden Hizmet Alan Kişilerin Nüfusa Oranla Yüzdeleri

Şekil 3. 2014 – 2016 Yılları Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Merkezlerinden Hizmet Alan Kişilerin Nüfusa Oranla Yıllık Değişimler

Tablo 6. 2014-2020 Yılları İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Nakil ve Hemşirelik Hizmet Sayıları

Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Nakil ve Evde Sağlık (Hemşirelik) Hizmeti Verilen Kişi Sayısı
2014	5497
2015	5492
2016	6116
2017	7156
2018	7293
2019	7496
2020	6338

Tablo 7. 2014-2020 Yılları Kadıköy Büyükşehir Belediyesi Hasta Nakil ve Hemşirelik Hizmetleri Sayıları

Yıllar	Kadıköy Belediyesi Hasta Nakil ve Evde Sağlık (Hemşirelik) Hizmeti Verilen Kişi Sayısı
2014	4122
2015	3864
2016	5032
2017	6323
2018	5641
2019	5463
2020	3240

Tablo 8. 2014 – 2020 Yıllarında Hasta Transfer ve Evde Girişimsel Hemşirelik Hizmeti Alan İstanbul Büyük Şehir ve Kadıköy Beledisinin Nüfusa Oranla Verilen Hizmet Yüzdeleri

Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Nakil ve Evde Sağlık (Hemşirelik) Hizmeti	Kadıköy Belediyesi Hasta Nakil ve Evde Sağlık (Hemşirelik) Hizmeti
2014	0,039562568	0,854174826
2015	0,038699276	0,829266408
2016	0,042614822	1,112531008
2017	0,049088414	1,400588766
2018	0,049920988	1,229946058
2019	0,049851848	1,131728377
2020	0,042308422	0,672222879

Tablo 4. 2014 – 2020 Yılları İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Merkezlerinde Tedavi Gören Yıllık Hasta Sayıları

Hasta nakil		
t-Test: Two-Sample Assuming Equal Variances		
	İBB	KB
Mean	6484	4812,14
Variance	707530,3333	1214758,476
Observations	7	7
Pooled Variance	961144,4048	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	12	
t Stat	3,190353936	
P(T<=t) one-tail	0,003885206	
t Critical one-tail	1,782287556	
P(T<=t) two-tail	0,007770412	
t Critical two-tail	2,17881283	

Şekil 4. T-Test Hasta Nakil ve Evde Sağlık Hizmetleri Tablosu**Şekil 5.** 2014 – 2020 Yılları Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Nakil ve Evde Sağlık (Hemşirelik) Hizmet Alan Kişilerin Nüfusa Oranla Yüzdeleri**Şekil 6.** 2014 – 2020 Yılları Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Nakil ve Evde Sağlık (Hemşirelik) Hizmet Alan Kişilerin Nüfusa Oranla Yıllık Değişimler**Tablo 9.** 2014 – 2020 Yıllarında Kadın Sağlığı Merkezi Hizmet Alan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Sayıları

Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Sağlığı Merkezi Hasta Sayıları
2014	30512
2015	19357
2016	8016
2017	19295
2018	17795
2019	20795
2020	13671

Tablo 10. 2014 – 2020 Yıllarında Kadın Sağlığı Merkezi Hizmet Alan Kadıköy Belediyesi Hasta Sayıları

Yıllar	Kadıköy Belediyesi Kadın Sağlığı Merkezi Hizmet Verilen Kişi Sayısı
2014	7169
2015	6750
2016	8251
2017	7949
2018	7751
2019	8269
2020	6099

Ak: Belediyelerin sağlık hizmetlerinin incelenmesi

sayısının Kadıköy Belediyesi'nden önemli ölçüde yüksek olduğu anlamına gelir.

Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde psikolojik yardım hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark yoktur

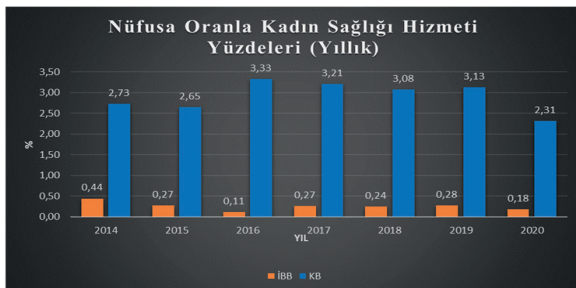
Tablo 11. 2014 – 2020 Yıllarında Kadın Sağlığı Merkezinden Hizmet Alan İstanbul Büyük Şehir ve Kadıköy Beledisinin Nüfusa Oranla Verilen Hizmet Yüzdeleri

Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Sağlığı Merkezi Hizmet Verilen Kişi Sayıları	Kadıköy Belediyesi Kadın Sağlığı Merkezi Hizmet Verilen Kişi Sayıları
2014	0,442651709	2,727348815
2015	0,274864659	2,651634192
2016	0,112397898	3,328089706
2017	0,26606956	3,206832421
2018	0,244640994	3,081063247
2019	0,278575489	3,129257364
2020	0,183551227	2,31409286

t-Test: Two-Sample Assuming Equal Variances

	İBB	KB
Mean	18491,57143	7462,571429
Variance	47441944,62	674169,9524
Observations	7	7
Pooled Variance	24058057,29	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	12	
t Stat	4,206683921	
P(T<=t) one-tail	0,000608677	
t Critical one-tail	1,782287556	
P(T<=t) two-tail	0,001217355	
t Critical two-tail	2,17881283	

Şekil 7. T-Test Kadın Sağlığı Merkezi Hesap Tablosu

Şekil 8. 2014 – 2016 Yılları Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Sağlığı Merkezlerinden Hizmet Alan Kişilerin Nüfusa Oranla Yüzdeleri

Tablo 12. 2014 – 2020 Yıllarında Ruh Sağlığı Merkezlerinden Hizmet Alan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasta Sayıları

Yıllar	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ruh Sağlığı Merkezinden Hizmet Verilen Kişi Sayısı
2014	89933
2015	73782
2016	45572
2017	53992
2018	65493
2019	57773
2020	38352

Tablo 13. 2014 – 2020 Yıllarında Ruh Sağlığı Merkezlerinden Hizmet Alan Kadıköy Belediyesi Hasta Sayıları

Yıllar	Kadıköy Belediyesi Ruh Sağlığı Merkezinden Hizmet Verilen Kişi Sayısı
2014	3598
2015	3866
2016	4891
2017	4529
2018	5089
2019	5298
2020	4856

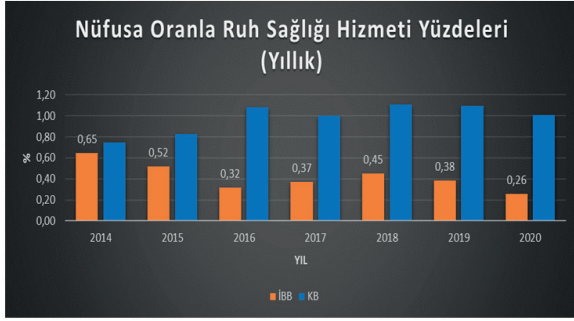
Tablo 14. 2014 – 2020 Yıllarında Ruh Sağlığı Merkezlerinden İstanbul Büyük Şehir ve Kadıköy Beledisinin Nüfusa Oranla Verilen Hizmet Yüzdeleri

Yıllar	İBB psikoloji	KB psikoloji
2014	0,647258577	0,745589768
2015	0,519903491	0,829695635
2016	0,317534773	1,081357146
2017	0,370371946	1,003205206
2018	0,4483032	1,109589698
2019	0,384217022	1,097546575
2020	0,256013346	1,007504414

t-Test: Two-Sample Assuming Equal Variances

	İBB	KB
Mean	60699,57143	4589,571429
Variance	305088990,3	403930,2857
Observations	7	7
Pooled Variance	152746460,3	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	12	
t Stat	8,493539552	
P(T<=t) one-tail	1,01327E-06	
t Critical one-tail	1,782287556	
P(T<=t) two-tail	2,03E-06	
t Critical two-tail	2,17881283	

Şekil 9. T-Test Ruh Sağlığı Merkezi Hesap Tablosu

Şekil 10. 2014 – 2016 Yılları Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ruh Sağlığı Merkezlerinden Hizmet Alan Kişilerin Nüfusa Oranla Yüzdeleri

H1: Yıllara göre Yerel yönetimlerde Kadıköy Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi sağlık merkezlerinde psikolojik yardım hizmeti alan hasta sayısı arasında bir fark vardır.

T-testi sonuçları değerlendirildiğinde Yıllara göre yerel yönetimlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kadıköy Belediyesi tarafından verilen psikolojik yardım hizmetleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000020$). Buna göre H0 hipotezi reddedilmiştir H1 hipotezi kabul edilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ortalama psikolojik yardım hizmeti sayısı (60699,57), Kadıköy Belediyesi'nin ortalama psikolojik yardım hizmeti sayısından (4589,571) daha fazla olduğu için bu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin psikolojik yardım hizmeti sayısının Kadıköy Belediyesi'nden önemli ölçüde yüksek olduğu anlamına gelir.

TARTIŞMA

Memleketimizin jeopolitik yapısı gereği belediyelerin yerel yönetimlerdeki yeri sağlık hizmeti sunumuyla ilgili kanunlar gereği iş yerlerine gıda denetimlerini yaparken bir yandan da kendi bünyelerindeki poliklinik ve merkezler sayesinde tedavi edici sağlık hizmetlerini yerine getirmektedirler. Belediyeler yasa gereği koruyucu sağlık hizmetlerinin önemli bir kısmını vatandaşa sağlamak zorundadır. Devletin temel görevlerinden biri olan tedavi edici sağlık hizmeti sunumu kesinlikle Sağlık Bakanlığına verilmelidir. Bakanlık bu görevinden asla arındırılamaz. Sağlık Bakanlığı bu görevini yeterli ve verimli olarak sağlayamadığı, ulaştıramadığı, sunamadığı yerlerde, özellikle üstünde durulması gereken bir konu olan, köylerden kentlere iç göçlerin olması, hızlı kentleşme sorunu bunun hemen yanında takip eden geçekondulaşmanın olduğu büyük nüfusu kentler de olanakları bulunan ilçe ve il belediyeler birinci ve ikinci basamak sağlık hizmeti verebilirler. Ancak belediyeler hastane açmaktan kaçınmalıdır.

Belediye dairesinin poliklinikleri sağlık kuruluşlarının hizmet biçimine dahil edilmemesine ilişkin yönetmeliğin soruşturmasının durdurulmasının ardından bu konuda bir düzenleme yapıldı. Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun “Hizmet yolu ve sevk zinciri” adlı kompozisyonuna göre; 5510 sayılı Kanunla sağlık hizmeti sunucularını birincil, ikincil ve üçüncül durumlar olarak yaptırma görevi Sağlık Bakanlığına verildi. 2008 yılı Sağlık Hizmeti Tebliği'nin (SUT) “Sağlık hizmeti sunucuları” adlı kompozisyonunda Sağlık Bakanlığı tarafından tabakalandırılan birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmeti sunucularının tanımları yer almaktadır. Yönetmelik için açılan davada, 10. SUT'un mevcut yapısının “birincil yaptırımlı sağlık kurumları” olarak adlandırılan (a) bendinin, megalopollerin mahalle polikliniklerinin birinci basamak sağlık kuruluşlarından sayılmaması nedeniyle, Danıştay'ın soruşturmasının durdurulmasına karar verildi. Bu doğrultuda yapılan düzenleme ile belediye dairesinin mahalle poliklinikleri birinci basamak sağlık kuruluşu kabul edilerek, verdikleri sağlık hizmetlerine ilişkin SUT'un ilgili maddelerinin uygulanmasına karar verilmiştir. (9)

Bu doğrultuda belediye daireleri, mahalle polikliniklerinde verdikleri sağlık hizmetleri için kurumdan herhangi bir rakam alınmayacak ve merkezlerde görev yapan doktorların belirttiği ilaçlar kurum tarafından karşılanacak. Bu süreç daha önceleri Danıştay 10. Dairesi, 2008 tarihli Sağlık Hizmetleri Tebliği'nin megakentin mahalle polikliniklerini sağlık kuruluşlarına öncelikli pozisyona dahil etmeyen hükmünü oybirliğiyle durdurdu. Çankaya Belediyesi, “Asli pozisyon yaptırımlı sağlık kurumu” adlı kompozisyon 2.1'in (a) bendinin kapatılması ve soruşturmanın durdurulması için Danıştay'a dava açtı (10). Davayla ilgili ilk incelemeyi yapan Danıştay 10. Dairesi, megakentin mahalle polikliniklerini birincil pozisyonlar arasında içermeyen Tebliğ'in 2.1 maddesinin (a) bendinin soruşturulmasını oybirliğiyle durdurdu. Söz konusu kararında, 3359 sayılı sağlık hizmetleri giriş kanununda, dışarıdan sağlık çalışanlarının poliklinik veya diğer sağlık kurum ve kuruluşlarında megakentle birleştirilerek verdikleri sağlık hizmetlerinin pusula kapsamında değerlendirileceği rahatlıkla belirtilmişti. Yaptırma tabi olarak sağlık kurumları tarafından verilen sağlık hizmetlerinden bu konuda herhangi bir tereddüt olmadığı rahatlıkla ifade edilirken, kararda, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan düzenlemede megakente ait mahalle polikliniklerinin birinci basamak sağlık kuruluşu olarak kabul edildiği belirtildi. (10)

SONUÇ

Belediyelerin yapısı gereğince politik bir merkez olması, toplum ilişkilerinde birebir hazır ve oy

olarak geri dönebilirliğinin yüksek olması sebebiyle, sağlık hizmetlerindeki talepleri ortaya çıkarmaktadır. Kadıköy Belediyesi örneğinde olduğu gibi Alzheimer hastalarının sosyal yaşama katılmalarını sağlamak ve hasta yakınlarını desteklemek amacıyla projelendirdiği “19 Mayıs Mahallesi’nde yer alan Alzheimer Merkezi” (21.09.2017) kapılarını Kadıköylülere açmıştır. Merkezin kapasite sayısı 80 hasta olarak belirlenmiştir. Merkeze kabul şartı olarak birinci ve ikinci evre hastaların doktor tanısı aldıktan sonra sağlık raporu olması şartı ile kabulü sağlanmaktadır. Merkeze olan talep yoğunluğu nedeniyle Kadıköylü vatandaşların kolay ulaşım sağlayabilecekleri ve daha önemlisi kapasite sayısı fazla olan merkez aranılmaya başlanılmıştır. 2020 Yılı’nın başında kriterler arasında en uygun olan merkez tutulup içinin hasta ve yakınlarının kullanımına uygun hale getirilme süreci başlatılmıştır. Merkez çok kısa sürede hazır hale getirilmiş olsa da tüm dünyayı etkisi altına almış olan “Korona virüs Hastalığı (Covid- 19) pandemi ilan edilmesinden ötürü merkezin açılması ertelenmiştir. Pandemi sayıları göz önüne alındığında güncel gelişen mutasyonlara bağlı olarak ve yaş almış popülasyonun aşılama süreçleri değerlendirilerek Alzheimer merkezlerinin hasta kabulüne pandemi koşulları göz önüne alınarak kovit- 19 önlemleri kapsamında kişi sayısı minimum tutularak hasta testlerinin taramalarına başlanmıştır. Bunların yanında yaş almış kişilerin sosyal yaşamlarına devam etmelerini sağlayan sosyal yaşam evlerine bir yenisi daha katılmıştır. 19 Mayıs mahallesi’ndeki iki katlı yapının ilk katı Alzheimer merkezi olarak Alzheimer hastalarına hizmet veriliyor. Binanın ikinci katında “65 + yaş üstü “yurttaşlarına aktif ve sağlıklı bir yaşam sürmelerini amacıyla sosyal yaşam evi yer alıyor. Böylece hasta yakınları da kendilerine zaman ayırabilecek fırsat buluyor. Öte yandan hasta yakınlarına bireysel ve grup psikoterapileri, eğitimler ve seminerlerle hastalık konusunda bilgi ve destek veriyor. Kadıköy Belediyesi Hasta Transfer ve Evde Girişimsel Hemşirelik Hizmeti Kadıköylüler için oldukça önemli bir hizmettir. Hasta Transfer hizmetine olan yoğun talep sonucu ambulans sayısı beşe çıkartılarak hastalarının beklentisi karşılamaya çalışmaktadır. Hasta Nakil ve Evde Sağlık ekibi pandemi sürecinde kovitli hastalar dahil hastaneler arası nakil süreçlerine yardımcı olduğu gibi İlçe Sağlık çalışmalarına ve Kaymakamlık tarafından yönlendirilen Vefa grubu süreçlerine destek olunmuştur.

Bu çalışmada ilçe belediyelerinin sağlık hizmetlerinde etkili oldukları ve Büyükşehir Belediyesinin sağlık hizmetlerine oranla daha aktif sağlık hizmetleri sağladığı ve aralarındaki ilişkiyi incelemek üzere Kadıköy Belediyesi ile Büyükşehir belediyelerinin hasta sayıları oranları ile gerçekleştirilmiştir.

Kadıköy ilçesinde 2014 – 2020 yılları arasında ortalama nüfusu “467.944” olduğu tespit edilmiştir. Kadıköy

Belediyesinin sağlık merkezlerinden yedi yıl içerisinde toplam “711.434” hastaya bakılmıştır. Yıllık ortalama hasta sayısı “101.633”tür”. Veri sonuçlarına bakıldığında Kadıköy Belediyesinin Kadıköylü nüfusunun “%21,72”ne “sağlık hizmeti vermiştir.

İstanbul ilinde 2014 – 2020 yılları arasında ortalama nüfusu “14.982.000” olduğu tespit edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sağlık merkezlerinden yedi yıl içerisinde toplam “5.010.128” hastaya bakılmıştır. Yıllık ortalama hasta sayısı “715.733”tür”. Veri sonuçlarına bakıldığında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin İstanbul nüfusunun “%4,78”ne “sağlık hizmeti vermiştir. Çalışmada elde ettiğimiz diğer bir sonuç ise kişilerin sağlık hizmeti hususunda ilçe belediyelerine erişiminin daha kolay olduğudur. Pandemi koşulları da göz önüne alındığında vatandaşların Devlet ve Özel Hastanelere güven konusunda sorun yaşamasına bağlı olarak Kadıköy Belediyesinin sağlık merkezlerine güvenle gelmesi ve tetkik- görüntüleme sonuçlarına hızlı ulaşması bile bir etkenken Büyükşehir belediyesinin sağlık hizmetini ilçe belediyelerine devretmelidir.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda ki öneriler de söylenebilir,

- 1) İlçe belediyeleri sağlık hizmeti sunumunda daha etkili olmaları konusunda desteklenmelidir.
- 2) Büyükşehir belediyeleri ilçe belediyelerini sağlık hizmeti sunumunda desteklemelidir.
- 3) Sağlık Bakanlığı belediyelerin 1.basamak sağlık hizmetlerinin alanına giren sağlık hizmeti sunumunda daha önemli rol üstlenmeleri adına fon başta olmak üzere çeşitli teşviklerle desteklenebilir.

KAYNAKÇA

1. GAZETE, Resmî. Belediye kanunu. Sayı, 2005, 25874.13: 7.
2. GAZETE, Resmî. Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun. Resmî Gazete, Kanun, 1961, 10705.224.
3. ÖZDEMİR, Oya, OCAKTAN, Esin ve AKDUR, Recep. SAĞLIK REFORMU SÜRECİNDE TÜRKİYE VE AVRUPADA BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ. AK, Sebla. Belediyelerin sağlık hizmetlerinin incelenmesinde Kadıköy belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. 2018. Master’s Thesis. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
4. ŞAHİN, Salih Kenan. Sağlıkta yerel yönetimlerin rolü. Sağlık Düşünce (SD) Dergisi, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2009, 11. faaliyet raporu. kadıköy belediyesi. 2021. <https://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>.
5. kadıköy nüfus 2021. nufusune.2021. <https://www.nufusune.com/kadikoy-ilce-nufusu-istanbul>.
6. ibb faaliyet raporu. ibbç.istanbul. [<https://www.ibb.istanbul/icerik/faaliyet-raporlari>].
7. GÜMÜŞAY, İpek Nur. Danıştay kararları ışığında sağlık hizmetlerinden kaynaklanan sorumluluk. 2020. Master’s Thesis. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
8. belediye poliklinikleri reçete ödeyecek. cumhuriyet. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sgk-belediye-polikliniklerinin-recetelerini-odeyecek-72322>.